

NAJSTAREJŠI DOKAZANI OBISK RATITOVCA

Arheološke najdbe na Zgornjem Póvdnu

Franču Lebnu-Aciju za šestdesetletnico

Slovenija spada med alpske dežele, in kot taka je bila že od pradavnih časov tesno povezana z žitjem in bitjem v alpskem svetu. Ljudje so od nekdanj obiskovali gore. Najstarejše sledove njihove prisotnosti visoko v Alpah poznamo že iz stare kamene dobe – paleolitika. Spomnimo se samo naše v letih 1928–1935 raziskane znamenite Potočke zijalke 1700 m na Olševi in leta 1954 odkrite paleolitske postaje v Mokriški jami 1500 m v Kamniških Alpah. Na prehodu iz starejše v mlajšo kameno dobo – neolitik, ki ga strokovno imenujemo mezolitik, se še pomnožijo sicer maloštevilne arheološke najdbe v visokogorju. Vendar pa poznamo mezolitska visokogorska najdišča – večina je bila odkritih šele v zadnjem času – samo v italijanskem in avstrijskem delu Alp (L u n z , 1986), medtem ko jih pri nas za sedaj še nismo ugotovili. Da bi odpravil to »pomanjkljivost«, se je Inštitut za arheologijo ZRC SAZU v Ljubljani odločil poizkusno prekopati več možnih točk v slovenskem visokogorju, med drugim tudi neposredno okolico velike samotne skale na Zg. Póvdnu¹ med Torko in Prtovčem.

Zg. Póvdnen 1360 m se imenuje precej raven predel nad istoimenskim prevalom med Grebel vrhom 1347 m in jugovzhodnim odrastkom Gladkega vrha, t. i. Goč(i) 1585 m. Čezenj pelje markirana planinska pot s Prtovča na preval Poden (= Sp. Póvdnen) za Grebel vrhom in naprej na vrh Ratitovca. Na jasi Zg. Póvdnen – nekdanjem pašniku – ki jo danes prerašča smrekov gozd, stoji mogočna dolomitna skala, dolga 11 m, široka 9 m in visoka 7,5 m (sl. 1). Skala se je verjetno že v holocenu – geološki sedanjosti – privalila izpod vršnega dela Ratitovca – Raštlajnarja ali Goča – saj leži na preperini srednje triasnega peščenjaka in glinenega skrilačca psevdofiljskih skladov, ki se v ozkem pasu vlečejo v smeri vzhod–zahod preko Zg. Póvdna, in je iz istega dolomita kot južno ostenje Ratitovca, medtem ko nahajamo nekoliko nižje med Zg. in Sp. Póvdnom baški dolomit in črne apnenice (R a m o v š , 1978). V bližnji preteklosti so na jasi žgali oglje, o čemer pričajo ostanki precej velike kope severno od skalnega bloka. Danes se planinci radi ustavljajo ob skali, tam malicajo in puščajo odpadke. Nekdo si je pod njenim previsom celo naredil skromno ležišče. Markantna osamljena skala deluje kot magnet, ki pritegne

1. V vodniku *Ratitovec* (1978) dosledno uporabljajo ledinsko ime Poden. Nanj naletimo tudi v *Planinskem vestniku* (A n d r e j k a, 1935) in v vodniku *Julijske Alpe* (M i h e l i č et. al., 1974, 258). V temeljnem topografskem načrtu je napisano »Preval Povden«, s čemer je označeno sedlo pod Grebel vrhom. Slednji toponim je v rabi tudi med domačini, ki ločijo še Sp. Póvdnen na sedlu pod Grebel vrhom od Zg. Póvdna pri veliki skali. Za razlago imena Poden oz. Póvdnen glej R. Badjuro (1953, 127 s.).

vsakega, ki se znajde v njeni bližini. Izhajajoč iz te ugotovitve in na osnovi podobnih najdišč v Dolomitih, smo naredili leta 1988 ob njej dva manjša izkopa, enega na vzhodni in drugega na zahodni strani. V obeh smo pod tanko humusno plastjo, že v ilovnato-peščeni preperini matične kamenine, na globini 0,60 m našli veliko razpršenih drobcov oglja, v izkopu na zahodni strani pa še 30 odlomkov prazgodovinske keramike in droben, neobdelan odbitek iz črnega kremenca. Drugih najdb, zaradi majhnega obsega poskusnih izkopov, ni bilo.

S temi skromnimi najdbami se Ratitovec uvršča v redka, a problemsko zelo zanimiva arheološka najdišča nad sedanjo višinsko mejo stalnih poljedelskih naselij.² Danes najvišje ležeče kmetije v Sloveniji so na višini ok. 1320 m (J o r d a n , 1945). Večina stalnih hribovskih bivališč pa je še precej nižje. V Selški dolini sta najvišji kmetiji npr. na višini 1168 m oz. 1163 m – Zg. in Sp. Torkar pod Ratitovcem. Tu imamo tudi najvišjo strnjeno vasico v Sloveniji – Zg. Danje 1092 m (M e z e , 1986). Višina stalnih naselij in bivališč ima torej svoje naravne omejitve, dolgoročno pogojene predvsem s temperaturo, ki močno vpliva na dolžino vegetacijske dobe in na samo vegetacijo – vključno s poljščinami. Podobne naravne omejitve so delovale v alpskem svetu tudi v prazgodovini, in sicer predvsem od neolitika dalje, ko so ljudje začeli živeti prvenstveno od poljedelstva in živinoreje v stalnih naseljih, za razliko od bolj nomadskega življenja lovcev in nabiralcev v paleolitiki in mezolitiki dobi. Če so v paleolitiki in mezolitiki ljudje obiskovali visokogorja verjetno skoraj izključno zaradi lova, so imeli za enako početje v vseh kasnejših arheoloških obdobjih lahko več razlogov: od lova, pašništva, rudarstva do stalne naselitve.

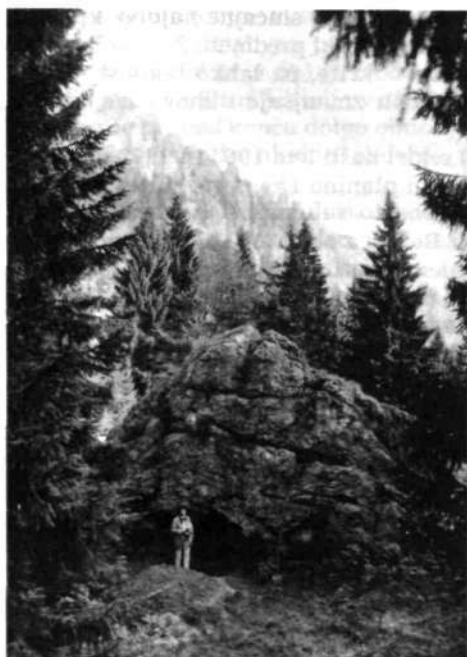
Ker smo Slovenci alpski narod, nas morajo arheološke najdbe nad višinsko mejo možnih stalnih bivališč, s katero se srečujemo skoraj izključno v alpskem svetu, še toliko bolj zanimati. Zato si na kratko oglejmo, kaj nam o tem povedo dosedanja izsledki slovenske arheološke vede.

Razen že omenjenih dveh paleolitiki najdišč, Potočke zijalke in Mokriške jame, ki datirata približno 30.000 let pr. n. št., poznamo iz našega visokogorja tudi vrsto mlajših prazgodovinskih postojank. Večino najdišč predstavljajo naključne najdbe, nekaj pa jih je bilo odkritih tudi pri načrtovanih arheoloških izkopavanjih, tako kot naše na Zg. Póvdnu.

Po starosti najdb sodi med najstarejša načrtno raziskana prazgodovinska najdišča zopet Potočka zijalka na Olševi, kjer je bilo iz obdobja od mlajše kamene dobe do poznega srednjega veka odkritih več kurišč, ki pa so vsa, razen srednjeveškega, brez najdb. (B r o d a r , 1983). Najstarejše kurišče³ pripada t.i. atlantski dobi po geološki klasifikaciji (6000–3500 let pr. n. št.), ki spada med najtoplejše dobe v geološki sedanosti ali holocenu in je teoretično omogočala najvišjo možno stalno poselitve visokogorij. Življenje v visokogorju je bilo, kot rečeno, močno odvisno od temperatur. Te so znatno nihale tudi v holocenu, vendar precej manj kot v predzadnji geološki dobi – pleistocenu, ki je poznana po ledenih dobah. Od konca zadnje ledene dobe (ok. 8000 pr. n. št.), ko se začne holocen, pa do danes, se je zvrstilo 3–4 krajših hladnejših in 2–3 daljših toplejših obdobji (D e n t o n , K a r l é n , 1973), ki niso ostala brez vpliva na arheologijo in zgodovino.

2. Za nasvete s področja etnografije se zahvaljujem A. Cevcu, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, za pomoč na terenu pa J. Dirjecu. I. T.

3. S. Brodar postavlja v morebitno zvezo s tem kuriščem tudi preluknjano oglašeno sekuro iz serpentina, vzdano v prizidek stare hiše v Solčavi (B r o d a r , 1983). Nanjo opozarjava, zaradi podobne najdbe s planine Lipance na Pokljuki (M e l i k , 1950, 100). Obe najdbi, če sta seveda iz omenjenih najdišč, dokazujeta bolj ali manj kontinuirane obiske slovenskega visokogorja od začetka mlajšega paleolitika do konca bronaste dobe.

Sl. 1. Zgornji Póvden. Pogled na najdišče z juga. V ozadju nazobčan greben Goča, predvrha Ratitovca. Foto I. Turk

Topli atlantski dobi, ki arheološko ustreza koncu mezolitika in začetku neolitika, pripadajo tudi ostanki kurišča v Mokriški jami (B r o d a r , 1955). Žal tudi tu ni bilo drugih najdb, ki bi omogočile točnejšo arheološko opredelitev. Nekoliko starejše je leta 1988 odkrito kurišče z dvema neobdelanima kremenovima odbitkoma iz »Jame za skalami« 1550 m v Žagarjevi glavi pod Planino v Lazu nad Bohinjem (še neobjavljeno). Ker še nimamo arheološko opredeljivih najdb, lahko tudi v tem primeru sklepamo o starosti zgolj na osnovi stratigrafije in oglja. Kurišče leži namreč na morenskem materialu iz zadnje poledenitve, pokrivajo pa ga tanki holocenski grušči in nekaj centimetrov humusa. Oglje iz kurišča pripada naslednjim taksonom: *Acer* (javor) 5 koščkov; *Tilia* (lipa) 2 koščka; *Juniperus* (brin) 1 košček.

Sestava tedanjega gozda je zelo zanimiva, saj je današnja vegetacija močno drugačna na tej nadmorski višini. Toda iz tega območja imamo že kar precej pelodnih analiz, npr. Malo polje (Š e r c e l j , 1965), Pokljuka (Š e r c e l j , 1971), Jelovica (C u l i b e r g , Š e r c e l j , Z u p a n č i č , 1981) in še več neobjavljenih manjših profilov s Pokljuke in Jelovice. Zato lahko glede na za današnje razmere nenavadno sestavo gozda iščemo korelacijo s stratumi, ki so posebno bogati s pelodom lipe in javorja. To pa so v vseh primerih plasti iz začetka holocena.

Tako torej lahko kurišče iz »Jame za skalami«, datiramo v zgodnji postglacial, t. j. toplo borealno dobo (7500–6000 pr. n. št.). Tudi to najdišče je bilo odkrito ob načrtnem sondiranju Inštituta za arheologijo ZRC SAZU.

Med načrtno raziskana prazgodovinska najdišča spadata še »Nandetova jama« 1460 m v Dovji griči na Veliki planini iz leta 1966 (L e b e n , 1969) in Nove koč 1700 m nad planino Lipanca na Pokljuki iz leta 1954 (Š r i b a r , 1954 in 1955). Na obeh lokacijah je bila najdena keramika prazgodovinskega videza.

V vseh ostalih primerih, ki niso ravno redki, gre za slučajne najdbe, ki so jih naključno odkrili – nearheologi. Vse so tipični arheološki predmeti. Zato so časovno dobro opredeljive, okoliščine, v katerih so bile odkrite, pa lahko rekonstruiramo samo na osnovi pripovedi najditeljev, kar včasih zmanjšuje njihovo znanstveno vrednost.

Tako so bronasti (plavutasto in tulasto) sekiri našli leta 1963 in 1972 na Veliki planini na višini 1470 m med Gojško planino in planino Dovja ráven ter na višini 1520 m na Maklenovcu (K o p a č , 1974). Bronasto sulično ost pa so našli okoli leta 1864 na že dolgo opuščeni ovčji planini Belščica ok. 1700–1800 m pri Stolu v lasti vaške srenje Hraše, Vrba, Breg, Studenčice, kot lahko sklepamo po Šmidovi navedbi najditelja, ki je bil doma iz Vrbe (Š m i d , 1909). V smeri proti Medjemu dolu je še ena planina Belščica ok. 1700 m, na kateri pa je pasla govejo živino vaška srenja Koroška Bela (J o r d a n , 1945, 92, 102), zato ne pride v poštev kot najdišče. Šmid (istotam) navaja tudi najdbo bronastega bodala v prevalu Medvedjek 1698 m nad Javorniškim rovtom. Okoliščine, v katerih je bilo bodalo najdeno, dopuščajo sklep, da gre za planino Seče ok. 1700 m na področju omenjenega prevala. Tam so namreč pasli govejo živino s Koroške Bele (J o r d a n , 1945, 92), bodalo pa je že v preteklem stoletju (?) odkopala živina. Tretja najdba iz Karavank je plavutasta bronasta sekira, najdena pred letom 1962 na planini ok. 1650 m pod (Dovško) Babo (V a l i č , 1962). Planina Baba nad Dovjem se je razprostirala prav pod vrhom Babe 1892 m in se je imenovala tudi Dovščica, Rožca ali Bavha (J o r d a n , 1945, 95). Od tod verjetno navedba »Dovška planina« v *Varstvu spomenikov* in *ANSL*, čeprav tega imena Jordan ne omenja in verjetno ni umestno. S planine Lipanca 1634 m na Pokljuki poznamo bronasto bodalo in kamnito sekiro (Š r i b a r , 1955; G a b r o - v e c , 1987). S tem pa smo že izčrpali seznam prazgodovinskih najdišč, ki so nad višino današnjih stalnih naselij in bivališč, torej nad 1300 m. Morda bi morali dodati še kakšno najdbo, kot npr. bronasto sulično ost z Mozirskih planin ok. 1400 m na Golteh (*ANSL*, 1974) in bronasto plavutasto sekiro s (Kobariškega) Stola 1668 m (S v o l j š a k , 1988), vendar za nobeno nimamo zanesljivih višinskih podatkov. Zaradi lege sredi visokogorja lahko med najdbe nad možno mejo stalnih naselij in bivališč prištevamo tudi bronast meč, najden v bližini vasi Strmec pod Predelom 1156 m (S v o l j š a k , 1988) čeprav ga niso mogli najti dosti nad 1000 m. Drugih arheoloških mlajših najdb in najdišč tu ne bomo navajali, ker izstopajo iz časovnega okvira naše najdbe na Zg. Póvdnu.

Značilno je, da vse naštetje slučajne najdbe pripadajo bronasti dobi (1750–750 pr. n. št.), predvsem njenemu mlajšemu obdobju (1250–750 pr. n. št.). Tudi v tujih visokogorjih so v prazgodovini najpogostejše prav najdbe iz bronaste dobe. Ugodne klimatske razmere ob koncu subborealne dobe, ki je sledila atlantskemu klimatskemu višku, so v Alpah tedaj dopuščale stalne naselbine na višinah do 1200 in celo 1500 m (G l e i r s c h e r , 1985). Nekatere najdbe seliščnega značaja iz bronaste dobe segajo celo do neverjetnih višin, kot npr. Tscafon (Schlern) 1834 m in Raschötz (Grödner Tal) 2160 m!

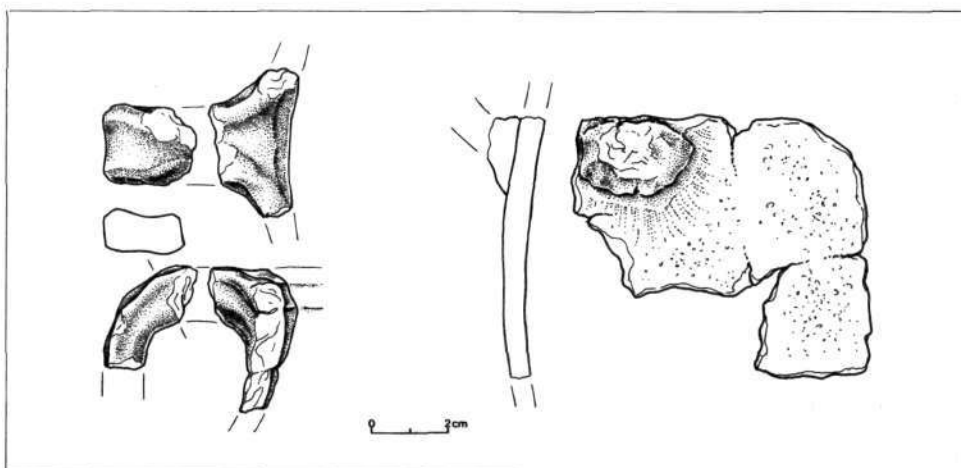
In kam uvrščamo in kako razlagamo skromne ostanke z Zg. Póvdna pod Ratitovcem?

Vsi koščki keramike, ki so bili raztreseni v 0,30 m debeli kulturni plasti, so po videzu prazgodovinski. To lahko še izrecno trdimo za ostanek posode s trakastim ročajem (sl. 2). Glede na pogostnost bronastodobnih najdb na teh višinah v slovenskih in tujih Alpah se lahko do nadaljnega s precejšnjo verjetnostjo odločimo za bronasto dobo, čeprav nimamo izključno zanjo značilnih najdb. To odločitev lahko podkrepimo tudi z najdbo kremenca, saj je takega orodja, značilnega za

paleolitsko obdobje, v neolitiku in bronasti dobi še vedno precej, v mlajših arheoloških periodah pa postopno skoraj povsem izgine. Neolitska in eneolitska doba (6000–1750 pr. n. št.) glede na fakturo in obliko keramike skoraj ne prideta v poštev. Malo verjetna je tudi uvrstitev v železno dobo (750 pr. n. št. do začetka n. št.), s katero se pri nas konča dolgo obdobje prazgodovine, povsod po Evropi pa je tedaj že v razmahu zelo hladno obdobje, ki traja vse do rimske dobe (Denton, Karlén, 1973).

Generična določitev oglja, najdenega v kulturni plasti s keramiko, nam bo omogočila vpogled v dendrološko sestavo tedanjega gozda v bližini nahajališča. Zato smo ksilotomsko preiskali vse dovolj velike primerke oglja.

Preiskovali smo z mikroskopom v vpadni svetlobi na svežih prelomninah (ne na rezih), ker je tako mogoča stereoskopska, ne samo ploskovna predstava strukture lesa. Seveda je bilo treba dobiti orientirane prelome v vseh treh osnovnih legah: transversalni, tangencialni in radialni. Šele tako dobimo dovolj relevantnih anatomskih znakov za določitev lesa.

Sl. 2. Zgornji Póvden. Primerek prazgodovinske keramike. Narisala D. Knific-Lunder

Že na prečnem prerezu (= prelomu) zlahka ugotovimo, ali gre za les iglavca ali listavca. Les iglavcev namreč sestavljajo zgolj traheide, ki so prevajalni in mehanski elementi hkrati. Zato je tak les videti homogen in so odprtine traheid na prečnem prerezu videti kot satje. Nasprotno pa je listavski les zgrajen iz več različnih elementov, od katerih imajo nekateri predvsem mehansko funkcijo (lesna vlakna, fibrotraheide, traheide, parenhimi). Traheje z velikim lumenom in tankimi stenami pa so predvsem ali izključno prevajalne cevi za pretok rastlinskih sokov. Pri nekaterih vrstah lesa so traheje tako široke, da jih vidimo s prostim očesom, npr. pri jesenu, hrastu, kostanju.

Strženovi žarki, ki jih sestavljajo parenhimske celice, so pri listavcih pomemben diagnostični znak. Pri nekaterih so sestavljeni iz več plasti parenhimskih celic in se v prečnem prerezu vidijo s prostim očesom, npr. pri hrastu, bukvi, delno javorju in orehu, večinoma pa jih vidimo v radialnem prerezu kot svetle, bolj ali manj obarvane lise ali ploskve. Seveda pa je treba videti in poznati še mnogo več diagnostičnih znakov za kolikor toliko zanesljivo določitev lesa.

Anatomsko smo preiskali 23 primerkov oglja in ugotovili, da je gozd v območju Ratitovca tedaj poleg drugih sestavljalo naslednje drevje: bukev, smreka, macesen (?), jesen, javor, bor, brinje, iglavec (nedoločljiv).

Dasi je za zanesljivo statistiko vzorcev odločno premalo oglja, naj vendarle poskusimo predočiti procentualno razmerje posameznih elementov.

			%
<i>Acer</i>	(javor)	7	30,4
<i>Fagus</i>	(bukvev)	5	21,7
<i>Fraxinus</i>	(jesen)	3	13,0
<i>Picea</i>	(smreka)	2	8,7
<i>Larix</i> (?)	(macesen)	1	4,4
<i>Pinus</i>	(bor)	2	8,7
<i>Juniperus</i>	(brinje)	1	4,4
iglavec	nedol.	2	8,7
		23	100,0

Iz te preglednice razvidimo, da so prevladovali listavci s 65,1 %, iglavcev pa je le 34,9 %. Če primerjamo današnje vegetacijsko sestavo gozda na južni strani Ratitovca (Marinček, Wraber, 1978), vidimo, da je nekaterih listavcev danes veliko manj, predvsem javorja in jesena, kar utegne biti posledica antropogenega vpliva. Seveda pa je prav tako treba upoštevati, da se gozd spreminja tudi sam po sebi, po notranji dinamiki.

In še k pomisleku, da bi utegnili biti to oglje na pogorišču gozdnega požara, na kar tudi včasih naletimo. Toda glede na tolikšno število drevesnih vrst, zastopanih na enem mestu, je to nemogoče, saj na takšni površini lahko raste le eno ali kvečjemu nekaj dreves, ne pa kar osem različnih vrst, in to celo z različnimi ekološkimi zahtevami. Zato ni mogoče dvomiti, da je tu kuril človek, ki je znašal les za kurjavo od raznih strani v bližnji okolici.

Ostane nam še najbolj zanimivo vprašanje, ki zadeva razlago najdb z Zg. Póvdna. Odgovor nanj je, žal, najtežji in v danih okoliščinah nemogoč. Zelo mikavna je misel o pašništvu, s katero se je pri nas ukvarjal že A. Melik (1950, 71, 100 s). Vendar za planinsko pašništvo tudi drugod v Alpah nimamo zanesljivih dokazov do začetka rimske dobe (Gleirscher, 1985), ki pomeni za večino evropskih dežel začetek zgodovinske dobe. Hkrati z rimsko dobo se začne zadnje toplejše obdobje v holocenu, ki je trajalo do ok. 1300 po. n. št., ko nastopi t. i. »mala ledena doba«. Prazgodovinske najdbe v Alpah običajno razlagajo kot darove bogovom, predvsem, kadar gre za posamezne najdbe na prelazih ali v njihovi bližini ali za sledove preprostega rudarstva v obliki površinskega nabiranja rude oz. izkoriščanja gozdov za potrebe rudarstva, lahko tudi v kombinaciji s pašništvom (Gleirscher, 1985). Tretja, manj upoštevana razlaga, je lov. V zvezi z naštetimi interpretacijami visokogorskih najdb – kultne razlage so prevzeli tudi slovenski arheologi (Gabrovec, 1985, 1987; Teržan, 1987) – naj ponovno opozorimo na prisotnost železove rude – bobovca, na nekaterih naših visokogorskih najdiščih iz bronaste dobe, kot so Zg. Póvdén, Lipanca in Velika planina, kar bi lahko koga zapeljalo na misel o rudarstvu. To pač ni mogoče, ker so najdbe z omenjenih najdišč starejše od dobe, v kateri so začeli izdelovati železne predmete.

Namen obiska ali obiskov velike skale na Zg. Póvdnu bo ostal do nadaljnega nepojasnen. Gre pa zelo verjetno za doslej najstarejši dokazani obisk Ratitovca, ki bi ga lahko postavili celo v zvezo s stalno prazgodovinsko poselitvijo njegove neposredne okolice.

Literatura

- Andrejka, R., 1935: Potje in prebivalci ob Ratitovcu. *Planinski vestnik* št. 3, 78–81, Ljubljana.
- ANSI, 1974: *Arheološka najdišča Slovenije*. Ljubljana.
- Badjura, R., 1953: *Ljudska geografija. Terensko imenoslovje*, Ljubljana.
- Brodar, M., 1955: Poskusno izkopavanje v Mokriški jami. *Arheološki vestnik* 6/2, 204–226, Ljubljana.
- Brodar, S., M. Brodar, 1983: *Potočka zijalka. Visokoalpska postaja aurignacijskih lovcev*. Dela 1. in 4. razr. SAZU 24, Ljubljana.
- Culiberg, M., A. Šercelj, M. Zupančič, 1981: *Palynologische und phytozoologische Untersuchungen auf den Ledine am Hochplateau Jelovica*. Razprave 4. razr. SAZU 23/6, Ljubljana.
- Denton, G. H., W. Karlén, 1973: Holocene climatic variations – Their pattern and possible cause. *Quaternary research* 3, 155–205, New York and London.
- Gabrovec, S., 1985: Mesto Kamnika v prazgodovini Slovenije. *Kamnik 1229–1979*. Zbornik razprav s simpozija ob 750-letnici mesta, 5–9, Ljubljana.
- Gabrovec, S., 1987: Prazgodovina Bohinja. *Bohinjski zbornik*, 30–35, Radovljica.
- Gleirscher, P., 1985: Almwirtschaft in der Urgeschichte? *Der Schlern. Monatszeitschrift für südtiroler Landeskunde* 59, 116–124, Bozen.
- Jordan, B., 1945: Planine v Karavankah. *Geografski vestnik* 17, 49–104, Ljubljana.
- Kopač, V., 1974: Velika planina. *Varstvo spomenikov* 17–19/1, 185–186, Ljubljana.
- Leben, F., 1969: Velika planina. *Varstvo spomenikov* 12, 1967, 105–106, Ljubljana.
- Lunz, R., 1986: *Vor- und Frühgeschichte Südtirols 1. Steinzeit*, Calliano (Trento).
- Marinček, L., T. Wraber, 1978: Z Ratitovca čez Poden na Prtovč. *Rastlinski svet. Ratitovec, Vodniki po loškem ozemlju* 2, 148–152, Škofja Loka.
- Melik, A., 1950: *Planine v Julijskih Alpah*. Dela SAZU 1, Inštitut za geografijo 1, Ljubljana.
- Meze, D., 1986: Hribovske kmetije v Selški dolini. *Loški razgledi* 33, 125–152, Škofja Loka.
- Mihelič, T. et al., 1974: *Julijske Alpe*. Planinski vodnik, Ljubljana.
- Ramovš, A., 1978: Z Ratitovca čez Poden na Prtovč. Kamninska sestava in geološka zgradba. *Ratitovec, Vodniki po loškem ozemlju* 2, 141–147, Škofja Loka.
- Ratitovec, 1978: *Ratitovec, Vodniki po loškem ozemlju* 2, Škofja Loka.
- Svoljšak, D., 1988: Posočje v bronasti dobi. *Arheološki vestnik* 39, (v tisku), Ljubljana.
- Šercelj, A., 1965: *Paleofloristična raziskovanja v triglavskem pogorju*. Razprave 4. razr. SAZU 8, Ljubljana.
- Šercelj, A., 1971: *Postglacialni razvoj gorskih gozdov v severozahodni Jugoslaviji*. Razprave 4. razr. SAZU 14/9, Ljubljana.
- Šmid, W., 1909: Die Bronzezeit in Krain. *Carniola* 2, 112–139, Laibach.
- Šribar, V., 1954: Dve novi arheološki najdišči na višini 1700 m. *TT – Tedenska tribuna* št. 48, 2. dec. 1954, Ljubljana.
- Šribar, V., 1955: Najdiščno poročilo o sondah na Lipanci. *Geografski zbornik* 3, 319–345, Ljubljana.
- Teržan, B., 1987: Obredi in verovanje. *Bronasta doba na Slovenskem*. 18.–8. st. pr. n. št., 65–78, Ljubljana.
- Valič, A., 1962: Dovška planina pri Jesenicah, *Varstvo spomenikov* 8, 262, Ljubljana.

Zusammenfassung

DIE ÄLTESTE NACHGEWIESENE BESTEIGUNG DES RATITOVEC

Archäologische Funde auf der Flur Zgornji Póvden

Auf der Flur Zgornji Póvden, 1360 m, auf dem Südhang des Ratitovec, 1678 m, (NW Slowenien) neben einem für sich liegenden Felsen (Abb. 1), wurden anlässlich der planmäßigen Sondierung im Jahr 1988 bescheidene Reste vorgeschichtlicher (vermutlich bronzezeitlicher) Keramik (Abb. 2) und Holzkohlestückchen (*Acer*, *Fagus*, *Fraxinus*, *Picea*, *Pinus*, *Larix*, *Juniperus* und ein unbestimmbarer Nadelbaum) gefunden.

Zg. Póvden läßt sich in die Gruppe der vorgeschichtlichen alpinen Fundorte eingliedern, die sich über der Höhengrenze der ständigen landwirtschaftlichen Siedlungen befinden. Diese verläuft in Slowenien gegenwärtig in einer Höhe von ca. 1320 m. Über dieser Höhe gibt es in den slowenischen Alpen augenblicklich 12 bis 15 vorgeschichtliche Fundorte (B r o d a r, 1955, 1983; L e b e n, 1969; Š r i b a r, 1955; K o p a č, 1974; Š m i d, 1909; V a l i č, 1962; S v o l j - š a k, 1988), und zwar aus der Zeit vom Beginn des Jungpaläolithikums bis einschließlich der Spätbronzezeit. Die meisten stammen aus der Bronzezeit. Die Situation während des Mesolithikums und des Neolithikums ist einstweilen noch völlig ungeklärt. Vielleicht werden sie neue Fundorte erhellen, wie z. B. die im Jahr 1988 sondierte Höhle »Jama za skalami«, 1550 m, bei Planina in Laz oberhalb Bohinj, die wir aufgrund der Holzkohlereste aus der Feuerstelle (*Acer*, *Tilia*, *Juniperus*) ins Frühe Postglazial (Boreal) datieren.